ΘΕΜΑ 1: Συζήτηση για τις αξίες

Βοηθήματα διδασκαλίας και μάθησης

Το Ισλάμ

Δογματικός συντηρητισμός (Φονταμενταλισμός) και κριτική κειμένου

Από τον: *Edmund Ohlendorf*

● Ο κύριος στόχος του δικτύου COMCULT είναι να καθοριστούν και να διαδοθούν οι αξίες εκείνες που μπορούν να υπηρετήσουν την ειρηνική συνύπαρξη στην Ευρώπη.

Δυστυχώς το Κοράνι, παράλληλα με μια σειρά παραινέσεων που προάγουν την ειρήνη, περιέχει και απόψεις και κανόνες συμπεριφοράς που μπορούν να διαταράξουν σοβαρά την ειρήνη μεταξύ ατόμων ή κοινωνικών ομάδων. (Tf 161/1)

Εξαρτάται πάντοτε από το εάν λαμβάνονται υπόψη κυριολεκτικά μεμονωμένοι καθοδηγητικοί κανόνες και ακολουθούνται σε αποσύνδεση από όλες τις άλλες δηλώσεις, ή εάν οι άνθρωποι είναι έτοιμοι να ακολουθήσουν μόνο τις εποικοδομητικές προθέσεις του Κορανίου. Αυτό σημαίνει λεπτομερή εξέταση του κειμένου του Κορανίου, καθώς επίσης και των ιστορικών και γεωγραφικών συνθηκών κατά την εποχή της αποκάλυψής του. (Tf 161/2)

● Το κεντρικό ζήτημα είναι το ακόλουθο: ποιες αξίες ή εντολές που περιλαμβάνονται στο Κοράνι είναι σημαντικές για όλους τους ανθρώπους και όλες τις εποχές και ποιες όχι;

Η ίδια αυτή η ερώτηση θα απορριπτόταν με αυστηρότητα από τους φανατικούς ισλαμιστές, δεδομένου ότι σε αυτήν αναγνωρίζουν ανθρώπινη αυθάδεια: για αυτούς κανένας άνθρωπος –ούτε καν ο προφήτης Μωάμεθ– δεν έχει το δικαίωμα είτε να αλλάξει είτε να αρνηθεί τους κανόνες που καθορίζονται στο Κοράνι.

15-16 «και όταν εκτίθενται σε αυτούς τα σαφή μηνύματά μας,, εκείνοι που δεν ελπίζουν στην συνάντησή μας, λένε: Φέρτε ένα άλλο Κοράνι, διαφορετικό από αυτό, ή αλλάξτε το. Πες: Δεν μου αρμόζει να το αλλάξω. Δεν ακολουθώ τίποτε άλλο από αυτό που μου αποκαλύπτεται. Σίγουρα φοβάμαι, εάν δεν υπακούσω τον Κύριό μου, την τιμωρία μιας παντοδύναμης μέρας.. 16 Πες: Εάν ο Αλλάχ είχε επιθυμήσει διαφορετικά, δεν θα το είχα εκθέσει σε σας. Πράγματι, έχω ζήσει τη διάρκεια μιας ζωής μεταξύ σας, πριν από αυτό. Λοιπόν, δεν καταλαβαίνετε;» (Κοράνι, Σούρα 10.15-16)

Βεβαίως, η χρήση της ανθρώπινης κατανόησης ή λογικής γεννά νέες ερωτήσεις. Μας δίνεται η κατανόηση μόνο για να καταστεί σαφές στον άνθρωπο ότι δεν είναι σαν τίποτα ενώπιον του Αλλάχ, ή επιτρέπεται σε αυτόν τον ίδιο να χρησιμοποιήσει τη λογική του για να ρωτήσει, σε διαφορετικό χρόνο και διαφορετικές περιστάσεις, τι είναι απαραίτητο και σημαντικό για τους ανθρώπους εδώ και τώρα;

Για τους δογματικούς συντηρητικούς (φονταμενταλιστές) η απόφαση είναι απλή. Επιλέγουν ορισμένες κατευθύνσεις από το Κοράνι χωρίς να λαμβάνουν υπόψη το ιστορικό και γεωγραφικό πλαίσιό τους και τις μεταφέρουν στο παρόν ως καθοδήγηση ή ως νομιμοποίηση των ενεργειών τους. Αυτός ο τρόπος συμπεριφοράς οδηγεί, σε πολλά ισλαμικά κράτη και μέχρι ενός σημείου και στην Ευρώπη, στην παραβίαση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και στη ριζοσπαστική του μορφή στην τρομοκρατία.

● Πώς προέκυψε αυτή η κατάσταση;

Για τους περισσότερους μουσουλμάνους σήμερα το Κοράνι είναι ακόμα – από την εποχή της ήττας των Mu'tazilites τον ένατο αιώνα – ο αλάνθαστος λόγος του Θεού και όπως γράφεται στο ίδιο το Κοράνι: «*Και σίγουρα είναι στο πρωτότυπο του Βιβλίου του με μας, αληθινά ανυψωμένο, πλήρες σοφίας.*» (Σούρα 43,3).

«*Λέγε: το ιερό πνεύμα έχει αποκαλύψει από τον Κύριό με την αλήθεια που μπορεί να καθιερώσει εκείνους που πιστεύουν και ως καθοδήγηση και καλές ειδήσεις για εκείνους που το υπακούνε.*» (Σούρα 16,102) «Σίγουρα *το έχουμε κάνει (το Βιβλίο) ένα αραβικό Κοράνι ώστε να κατανοείτε."* (Σούρα 43,3)

Μια κριτική εξέταση των κειμένων του Κορανίου και της ισλαμικής παράδοσης που έχει συλλεχθεί στο Hadith, δεν είναι δυνατή στις ισλαμικές χώρες λόγω της στενής συμμαχίας μεταξύ θρησκευτικών και κοσμικών αρχών που υπάρχει εκεί. Φυσικά, υπήρξε και ακόμα υπάρχει σήμερα έρευνα για το Κοράνι στις ισλαμικές χώρες, αλλά φυσικά όχι υπό την έννοια που έχει υπάρξει έρευνα της Βίβλου, με κριτική των κειμένων, στην Ευρώπη από περίπου τα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα στην Ευρώπη.

Μουσουλμάνοι που εντούτοις τολμούν να προβούν σε κριτική εξέταση των πολυάριθμων αντιφάσεων και ασαφειών του αραβικού κειμένου του Κορανίου ή του Hadith, πρέπει είτε να ζουν με φόβο για την ίδια τους της ζωή, είτε να μεταναστεύσουν.

Αυτή ήταν και η μοίρα του Αιγύπτιου μελετητή του Ισλάμ Abu Zaid (ή Said), του οποίου ο γάμος διαλύθηκε βίαια από τα δικαστήρια τον Ιούνιο του 1995, με το σκεπτικό ότι δεν μπόρεσε να αναμένεται από μια μουσουλμάνα γυναίκα να ζει με έναν αποστάτη (αρνησίθρησκο). Ο Abu Zaid τότε έφυγε με τη σύζυγό του στην Ολλανδία, όπου από τότε διδάσκει στο πανεπιστήμιο του Λάιντεν. (ABU SAID, 1999, σελ. 167 κ.ε.) (βλ. επίσης Tf 161/2)

Περίληψη

Υπάρχουν μελετητές του Ισλάμ που θεωρούν την έννοια του ισλαμικού φονταμενταλισμού περιττή ή παραπλανητική, καθώς ακολουθούν την αρχή ότι όλοι οι μουσουλμάνοι αντιλαμβάνονται κυριολεκτικά το κείμενο του Κορανίου. Κατά συνέπεια όλοι οι μουσουλμάνοι θα ήταν λογικά φονταμενταλιστές, σε κάθε περίπτωση.

Στον 21ο αιώνα, όμως, υπάρχουν πολλά νέα προβλήματα για τα οποία δεν προσφέρονται οποιεσδήποτε έτοιμες απαντήσεις από το κείμενο του Κορανίου (7ος αιώνας) ή από αυτό του Hadith (9ος αιώνας).

Δεδομένου ότι το Ισλάμ δεν έχει κάποιο κεντρικό Δικαστήριο που θα μπορούσε να αποφασίζει σχετικά με ανοικτά ζητήματα με έναν τρόπο που θα ήταν δεσμευτικός για όλους τους μουσουλμάνους, είναι κατ' αρχήν δυνατό για κάθε μουσουλμάνο να βασίζει τη συμπεριφορά του στη μια ή άλλη δήλωση του Κορανίου, ή, σε περίπτωση αμφιβολίας, να ακούει τη γνώμη ενός συμβούλου– το αποκαλούμενο fatwah. Αυτό, όμως, δεν είναι απαραιτήτως δεσμευτικό, αλλά μόνο μια θρησκευτική σύσταση και εάν ο πιστός δεν είναι ικανοποιημένος με αυτή, κατόπιν μπορεί να λάβει μια διαφορετική fatwah από ένα άλλο μουσουλμανικό τέμενος ή πανεπιστήμιο ή ακόμα και τηλεφωνικώς ή μέσω Διαδικτύου.

Ανεξάρτητα από το πόσο άκαμπτα –και όπως έχει καθοριστεί εδώ και αιώνες– συμπεριφέρονται ορισμένοι «φονταμενταλιστές» του Ισλάμ (πιστοί στην κυριολεξία του λόγου), άλλοι κοιτάζουν μέσω του Διαδικτύου και της δορυφορικής τηλεόρασης για ρεαλιστικές λύσεις για μια ζωή που έχει θρησκευτική βάση. Αυτό η στάση του «όχι μόνο..., αλλά και...» δίνει στο Ισλάμ μεγάλη προσαρμοστικότητα στις πραγματικές τοπικές και χρονικές συνθήκες, υπό τις οποίες ζουν οι πιστοί του.

Φυσικά, υπάρχει το μεγάλο μειονέκτημα ότι «το Ισλάμ» το ίδιο δεν βρίσκεται πουθενά ως δεσμευτική μονάδα και δεν μπορεί καν να θεωρηθεί υπεύθυνο για προφανείς εξελίξεις σε λανθασμένη κατεύθυνση – όπως, για παράδειγμα, την τρομοκρατία.

Ένας συνολικός ηθικός κώδικας ευθύνης, που θα περιλαμβάνει και τους μη μουσουλμάνους σε ισότιμη βάση, είναι πολύ δύσκολο να αναπτυχθεί βάσει του Κορανίου, όταν αυτό το λαμβάνει κανείς κυριολεκτικά.

Μετάφραση από το γερμανικό πρωτότυπο: